

Opis źródła:

List króla Zygmunta Augusta z 1570 r. skierowany do leśniczego bielskiego Stanisława Trojanowskiego, w którym informuje go nadaniu włóki pola z prawem do założenia karczmy w Kuraszewie dla Marynki, karlicy będącej na dworze jego siostry Anny.

Miejsce wydania:

Lietuvos Metrika. Knyga nr. 52 (1569–1570), Užrašymų knyga 52, par. A. Baliulis, R. Firkovičius, Vilnius 2004, nr 196, s. 143.

Miejsce przechowywania źródła:

Oryginał przechowywany jest w Rosyjskim Państwowym Archiwum Akt Dawnych (RGADA) w Moskwie, fond 389, opis 1, nr 52, k. 32-32v.

Tekst źródła:

List króla jego mości [Zygmunta Augusta] do leśniczego bielskiego Stanisława Trojanowskiego, Marynki, karlicy królowny jej mości, na włókę w siele Kurasowie daną

Urodzonemu Stanisławowi Trojanowskiemu leśniczemu bielskiemu i na potym będącym leśniczem bielskim.

Wierny nam miły. Powiedziała przed nami służebnica królowny jej mości Anny, siostry naszej namilszej, Marynka karlica o tem, iż ona miała pierwej w mieście naszym narewskim dwie włóki ziemie i karczmę w mieście naszym narewskim do żywota jej wolno jej od nas dane, których włók i karczmy wolnej ona do tego czasu używała. Ale iż w mieście spokojnego mieszkania mieć nie mogła, tedy ona obiedwie włóki, które przy mieście narewskim miała, poddanemu naszemu Maksimu Zichowiczu na czynszu i wszelakich powinnościach puściła. A ony Maksim tej pomienionej Marynie jedną włókę ziemie w siele Kurasowie między włókami poddanych naszych, z jednej strony podle włóki Harasima Bielczyca, a z drugiej strony podle włóki Cimosza Lutonazycza, postąpił i oną włókę jej zawiódł i podał.

A tak ta Marynka karlica prosiła nas uniżenie, iż bychmy wmiasto onych dwóch włók, które ona w mieście naszym narewskim wolne miała, tę jedną włókę w siele Kurasowie wyżej mianowaną od placenia czynszów i wszelakich powinności wyzwolili i karczmę wolną na onej włóce jej mieć dopuścili. A tak gdyżeśmy tej pomienionej Marynie karlicy dwie włóki ziemie i karczmę wolną w mieście naszym narewskim byli dali, a ona te dwie włóki i za jedną włókę wyżej mianowaną puściła, tedy my obaczając to, iż z tych dwu włók i z karczmy, którą ona w

mieście narewskim miała, pożytek do skarbu naszego dawan być mógł i mając łaskawe baczenie na służby jej, które my przez czas niemały królowej jej mości świętej dawnej pamięci Bonie, matce naszej, służyła, wmiasto tych dwóch włók i karczmy wolnej, którą ona w mieście naszym narewskim miała, tę włókę w siele Kuraszowie, którą jej postąpił poddany nasz Maksim Zichowicz, przy niej zostawujemy i karczmę pewną, od kap[sz]czyzny wolną na tejże włóce do jej żywota mieć pozwalamy. I przeto wierność twoja, Trojanowski, i na potym będącym leśniczym bielskim rozkazujemy, iżbyś z tej włóki i z karczmy wolnej, którą ona w siele Kuraszowie mieć będzie, czynszu i kap[sz]czyzn nie prawil id żadnej trudności jej nie zadawał do jej żywota i na mieście z onych dwu włók i z karczmy, którą ona w mieście naszym narewskim miała, czynsz do skarbu naszego płacone i wszelakie powinności pełnione być mają. Dano w Warszawie, dnia 27 miesiąca lipca roku 1570.

Podpis króla jego mości.

Słowniczek pojęć:

leśniczy – urząd funkcjonujący w Wielkim Księstwie Litewskim. Leśniczowie stali na czele leśnictw (specjalnie wydzielonych obszarów puszczy królewskich)

Anna Jagiellonka – ur. 1523 r., córka Zygmunta Starego i Bony, siostra Zygmunta Augusta, po jego śmierci wybrana na króla (tak!) polskiego, w 1576 r. wyszła za mąż za Stefana Batorego, zmarła w 1596 r.

do żywota – dożywotnio, bez prawa dziedziczenia przez potomków

Bona Sforza – królowa polska, od 1518 r. żona Zygmunta Starego, w 1556 r. opuściła Polskę, zm. w 1557 r. w Bari

włoka – dawna miara powierzchni gruntu wywodząca się z Państwa Krzyżackiego, skąd trafiła na Mazowsze i później stamtąd na Podlasie. Liczyła 16,8 ha.

miasto narewskie – Narew, dawniej miasto, obecnie wieś gminna w województwie podlaskim

Kuraszewo – dawna wieś królewska leżąca w leśnictwie bielskim, obecnie wieś w gminie Czyże, w powiecie Hajnówka, w województwie podlaskim

wmiasto – zamiast

zawieść – tu: przekazać, wprowadzić

kap[sz]czyzna – podatek płacony od produkcji alkoholu

Pytania do źródła

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. Czego dotyczy przedstawiony list?
2. Kto jest odbiorcą nadania i kim była ta osoba?
3. Kto wystawił wspomniany list i do kogo został skierowany?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony): pytania dla poziomu podstawowego, a ponadto:

1. Jak dokładnie zwolnienia, obok otrzymania pola, dostała Marynka?
2. Jak można zrozumieć zapis z listu: „Ale iż w mieście spokojnego mieszkania mieć nie mogła”?

Wskazówki:

Przedstawiony dokument dotyczy nadania dla osoby z karłowatością. Może to być przyczynek do poruszenia tematu niepełnosprawności w dawnych czasach: jak byli postrzegani ówczesnie tacy ludzie? Warto podkreślić też wyjątkową rolę karłów, które były bardzo cenione i traktowane trochę jako „maskotki” na dworach królewskich lub możnowładczych. Karły często otrzymywały w zamian dodatkowe uposażenie. Należy zwrócić jednak uwagę, że w odbiorze pospólstwa mogły spotykać się z szyderstwem (tak można zrozumieć zapis: ale iż w mieście spokojnego mieszkania mieć nie mogła). Wspomniany list z nadaniem daje także możliwość zapoznania uczniów z niektórymi miarami lub dawnymi podatkami, które niegdyś występowały.

Literatura pomocnicza:

Puszcze wielkksiążęce na północnym Podlasiu i zachodniej Grodzieńszczyźnie w XV i XVI wieku (podziały, administracja, służby leśne i wodne), red. J. Śliwiński, A. Kołodziejczyk, P. Łożyński, M. Radoch, Olsztyn 2007.

hasło Bielsk-leśnictwo w: *Słownik historyczno-geograficzny województwa podlaskiego w średniowieczu*, zeszyt 1: *A-Bojanka*, oprac. A. Buczyło, T. Jaszczółt, przy współpr. M. Bis i W. Bisa, Warszawa 2021, s. 83-86 (<http://www.slownik.ihpan.edu.pl/search.php?id=32061>)

Najważniejsze cezury:

1530-1572 r. – panowanie Zygmunta Augusta jako króla (do 1548 r. razem z ojcem)

1570 r. – podpisano ugodę sandomierską gwarantującą protestantom wolność religijną (14 kwietnia) oraz otworzono w Wilnie kolegium jezuitów (18 lipca)

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord: Andrzej Buczyło